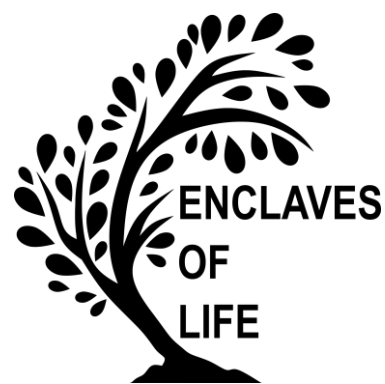

Enclaves of Life

czyli projekt, który zwraca uwagę na
las

Karolina Chomacka, Polski Klub Ekologiczny

Pille Ligi, The Nature Fund, Estonia

Kristel Järve, Tallinn University of Technology

23.06.2022r.

Enclaves of Life – Erasmus +

Współpraca trzech organizacji :

1. Polska – Polski Klub Ekologiczny w Gliwicach
2. Czechy – Sdruzeni SPLAV
3. Estonia – Westernharju Partnership

Czas trwania: 2020 - 2023

Międzynarodowa wymiana doświadczeń pomiędzy leśnikami:

Zajęcia praktyczne i teoretyczne

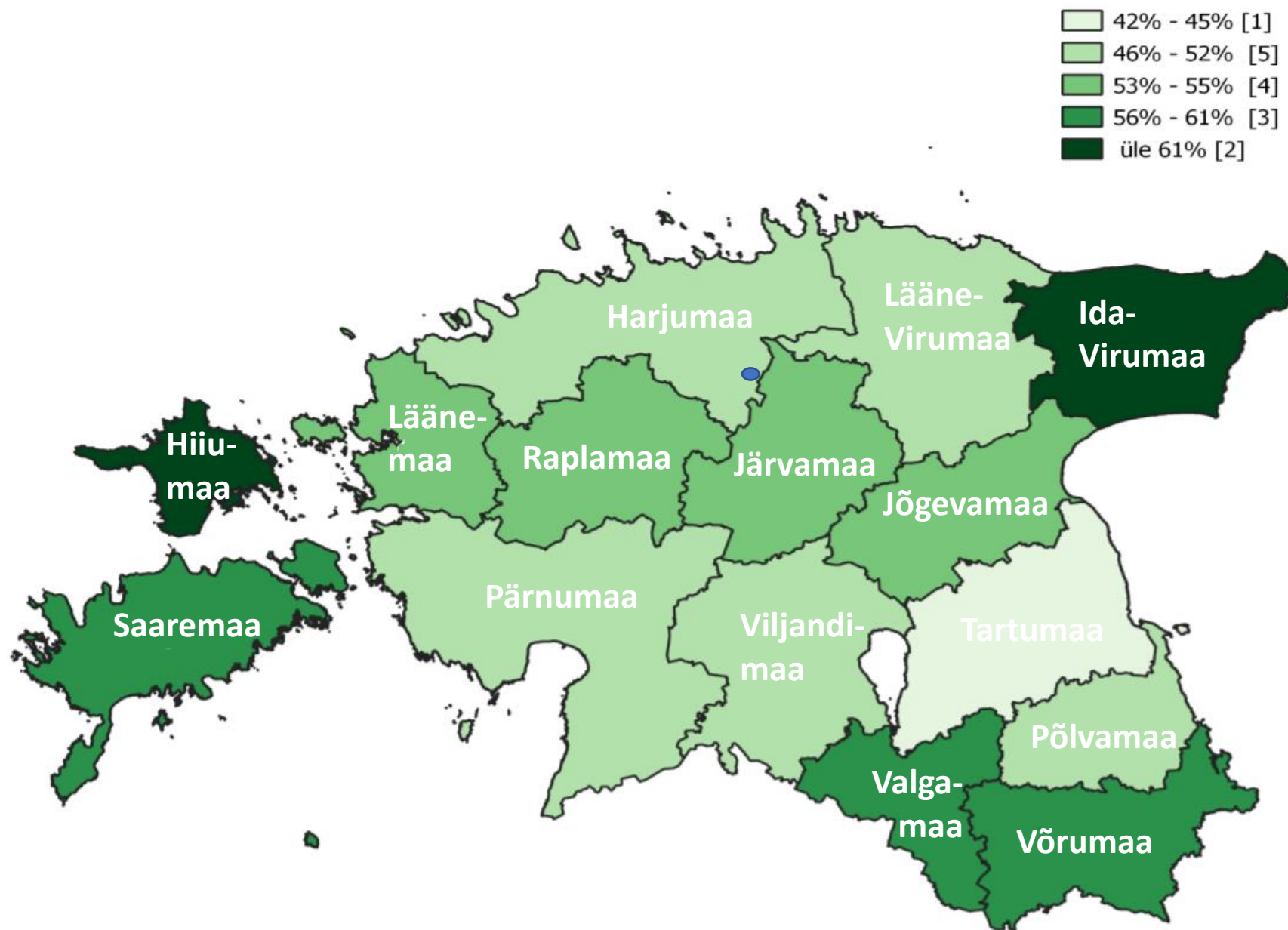
- 6 wyjazdów terenowych w trzech krajach dla studentów kierunków leśnych
- 5 seminariów

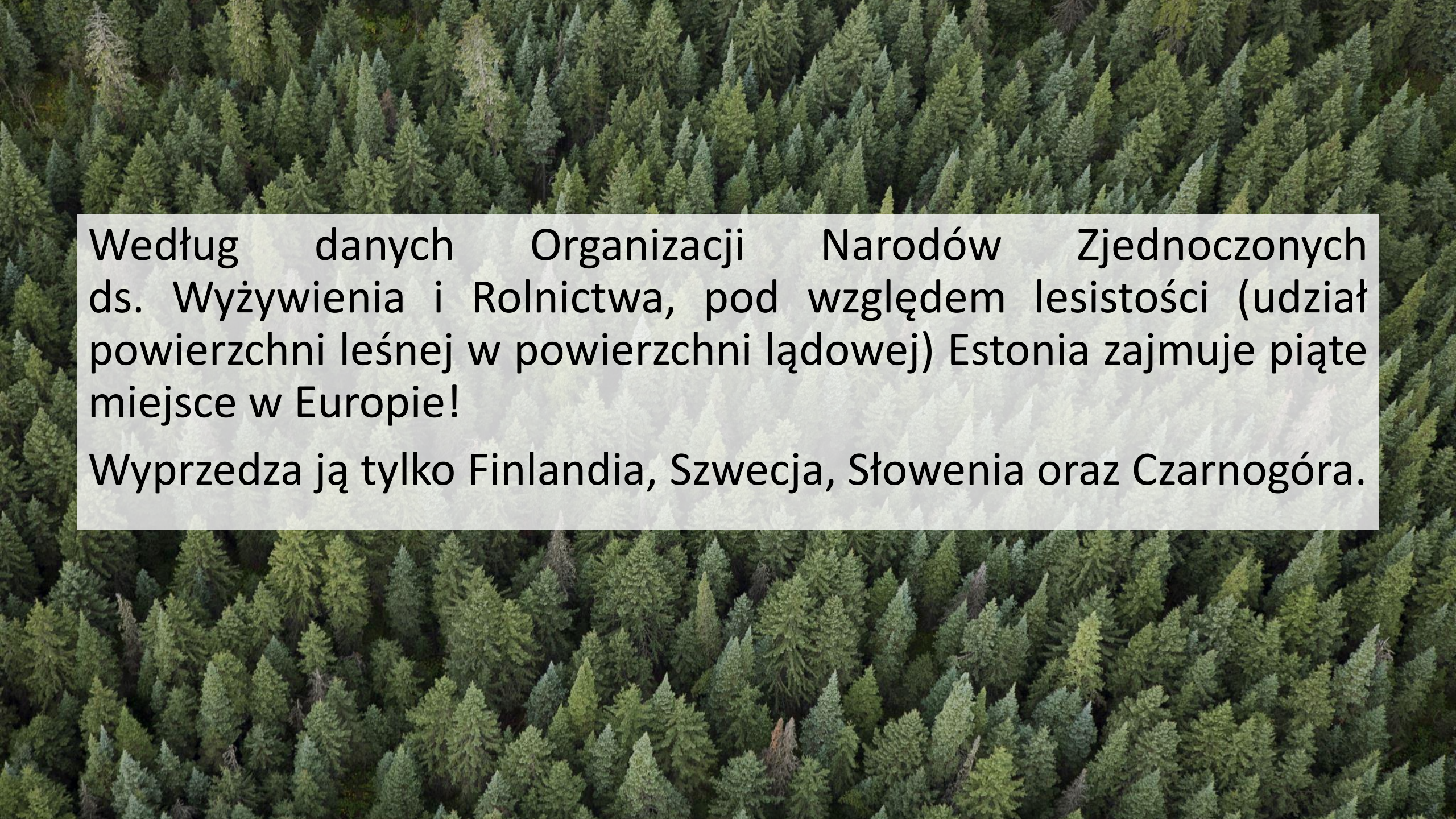
Spotkania z naukowcami i specjalistami (m.in. bartnicy leśni, lasoterapeuci, samorządowcy, leśnicy, organizacje pozarządowe, przyrodnicy, ornitolodzy, biolodzy, itd.)

Podręcznik dla właścicieli gruntów – „Mój własny kawałek lasu” + karty lasu

A photograph of a dense forest with tall, slender trees. Sunlight filters through the canopy, creating a misty, ethereal atmosphere. The ground is covered in green ferns and small evergreen saplings.

Lasy w Estonii

An aerial photograph of a vast, dense forest of evergreen trees, likely spruce or fir, covering a hilly landscape. The trees are tightly packed, creating a textured green canopy. A semi-transparent white rectangular box is overlaid on the center of the image, containing text in Polish.

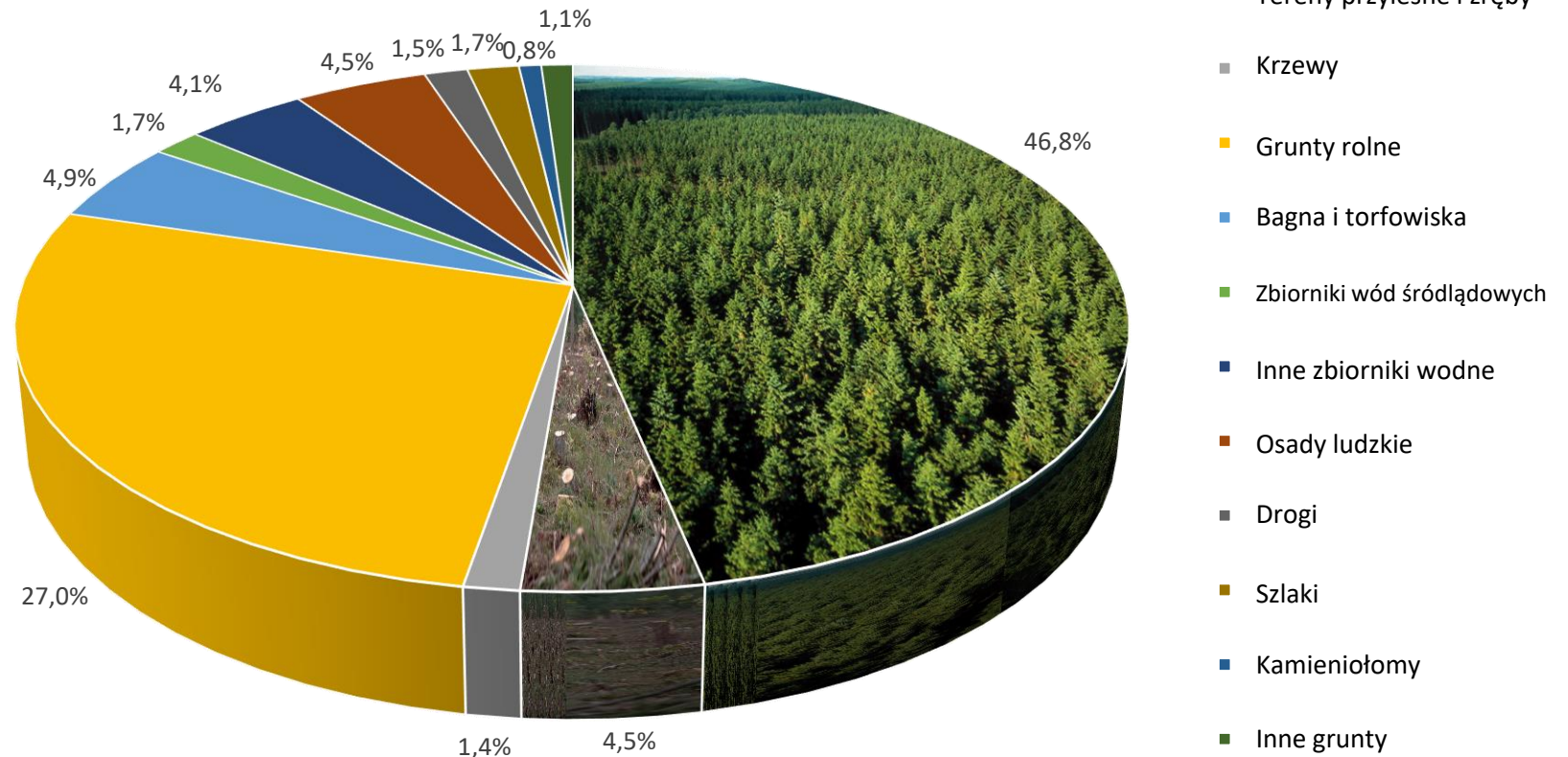
Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa, pod względem lesistości (udział powierzchni leśnej w powierzchni lądowej) Estonia zajmuje piąte miejsce w Europie!

Wyprzedza ją tylko Finlandia, Szwecja, Słowenia oraz Czarnogóra.

Udział poszczególnych gruntów:

- Grunty leśne – ponad 51% obszaru kontynentalnego
- Grunty rolne - 27%
- Bagna i torfowiska – prawie 5%
- Osady ludzkie – tylko 4,5%
- i inne

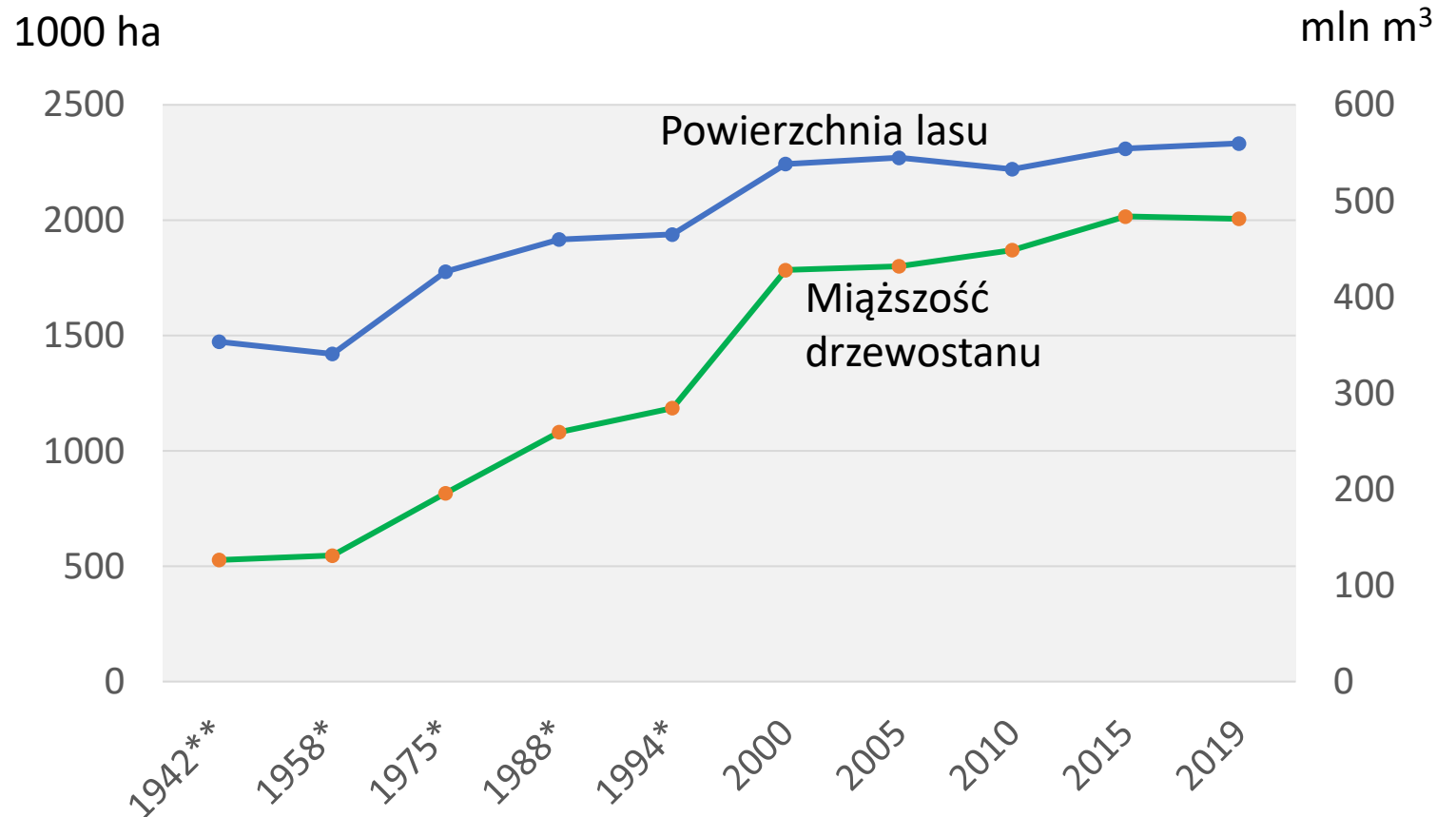
Całkowita powierzchnia Estonii według kategorii gruntów (NFI 2020)

Źródło: NFI 2020, Environment Agency

Jak rosły lasy?

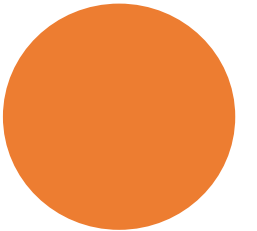
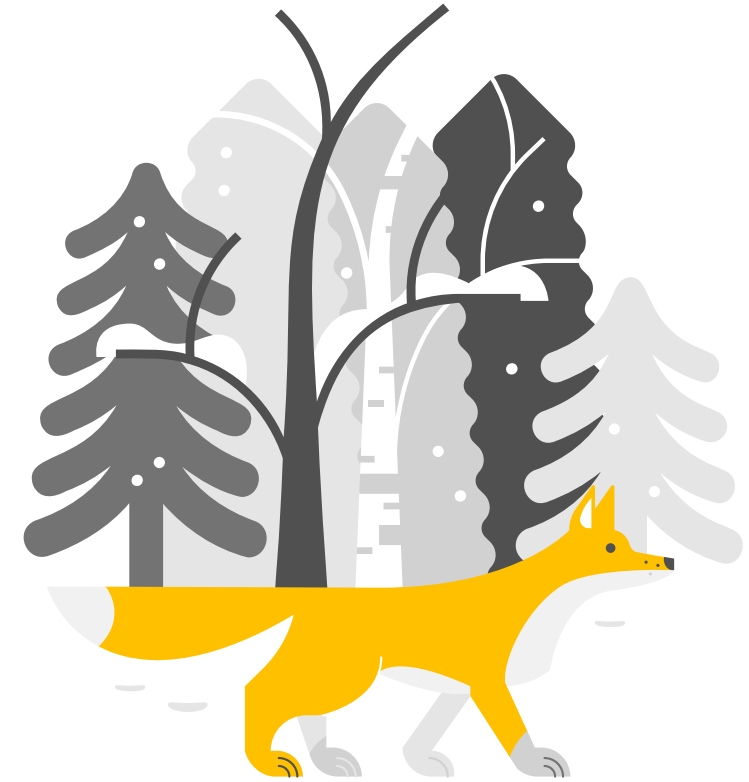
- Powierzchnia lasów zwiększyła się w ciągu ostatnich 70-80 lat ponad 1,5-krotnie (z 1,47 mln ha do 2,3 mln ha).
- Miąższość drzewostanu zwiększyła się 3,8-krotnie (127 mln m³ do 481 mln m³).

Źródła: * Stacjonarna inwentaryzacja lasów, ** opublikowana w Akadeemilise metsaseltsi toimetised V, 2000-2019 NFI, Agencja Ochrony Środowiska

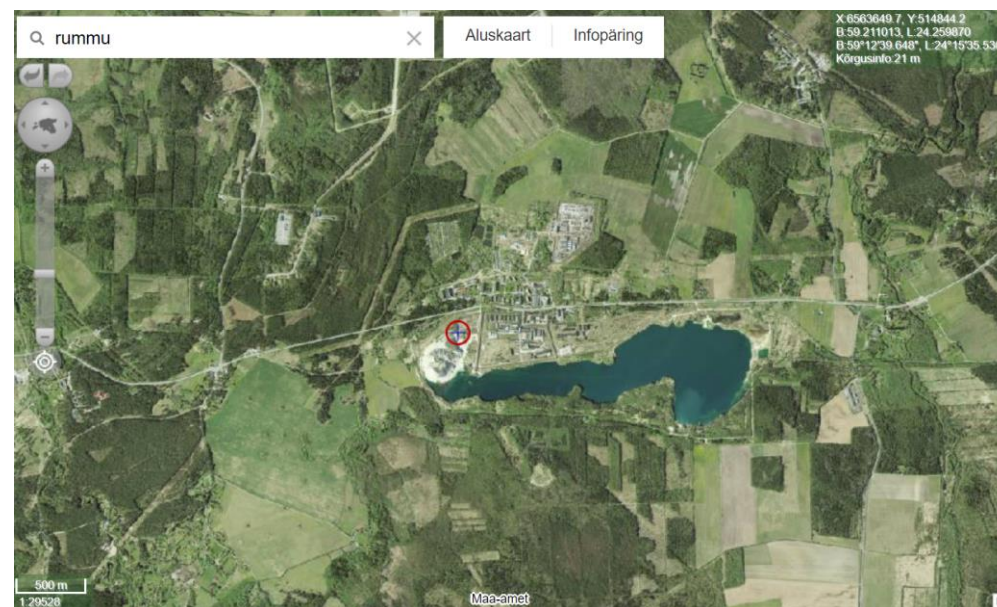
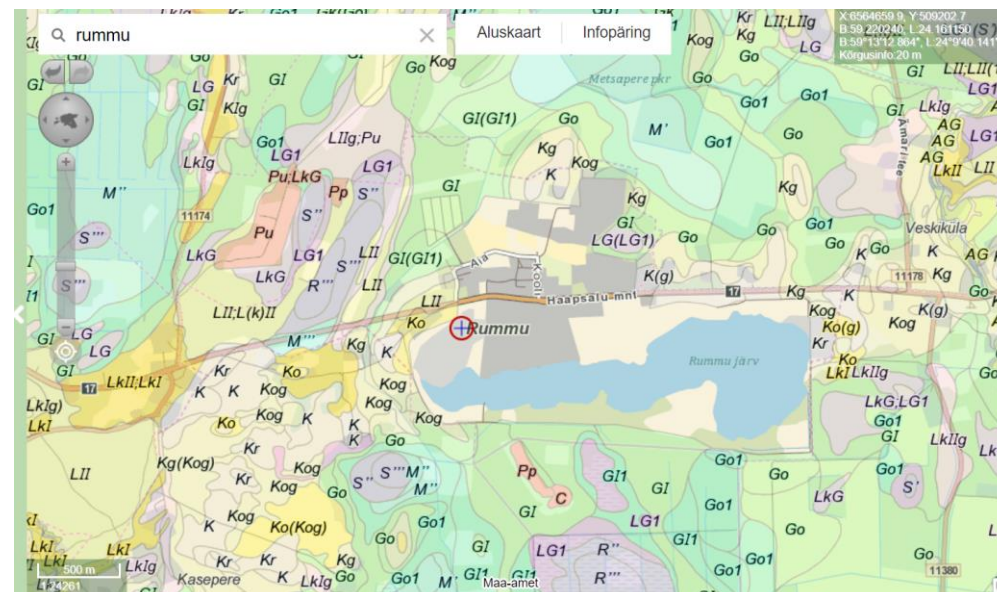
Skąd ten przyrost?

- Udział terenów leśnych wzrósł między innymi w wyniku naturalnego zalesiania łąk (heinamaa) i pastwisk (karjamaa). Powstały drzewostany liściaste i mieszane. Sosna i świerk rozprzestrzeniły się na dawnych gruntach ornych.
- W związku ze wzrostem powierzchni leśnej i jej średniego wieku, miąższość drzewostanu wzrosła ze 127 mln m³ w 1942 roku do 481 mln m³ w 2019 roku. Wynika to zarówno ze wzrostu powierzchni leśnej, jak i jej średniego wieku.

Jakie lasy można znaleźć w Estonii?

- Bardzo różnorodny las półborealny
- Ponad 24 rodzajów gleb
- Gatunki drzew: najczęściej spotykane *Pinus sylvestris*, *Betula pendula*, *Picea abies*, *Alnus glutinosa*, *Populus tremula*, *Alnus incana* + około 50 rzadziej spotykanych gatunków
- Około 27 typów siedliskowych lasu
- Głównie obszary półnaturalne

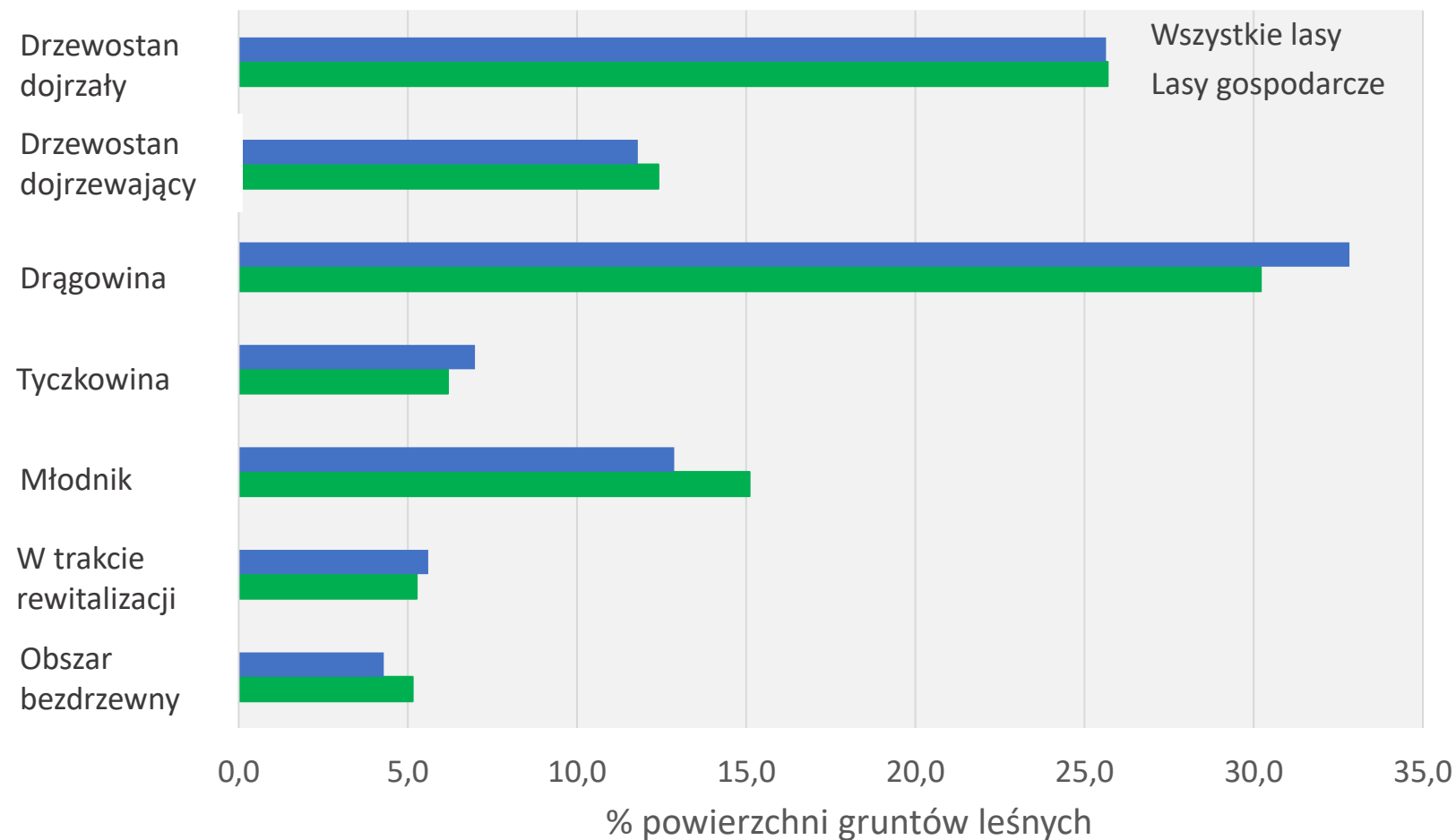
Źródło: Ortofoto i mapa gleb, Zarząd Gospodarki Gruntami

- Dominującymi gatunkami drzew w Estonii to: sosna zwyczajna (31,3% powierzchni leśnej) i brzoza brodawkowata (29,3%). Ponadto występują: świerk pospolity (18,8%), olsza szara (8,9%), osika (6,3%), olsza czarna (3,8%) i inne (1,6%).
- Historycznie lasy estońskie, w tym te objęte ochroną, są w przeważającej mierze półnaturalne. Oznacza to, że w lasach wstępują elementy wprowadzone przez człowieka (jak m.in. celowe nasadzenia uzupełniające drzewostan).
- W lasach estońskich odnotowuje się znaczne populacje wilka, niedźwiedzia brunatnego oraz łosia.

Jak stare są estońskie lasy?

25% wszystkich
drzewostanów
stanowią drzewostany
dojrzałe!

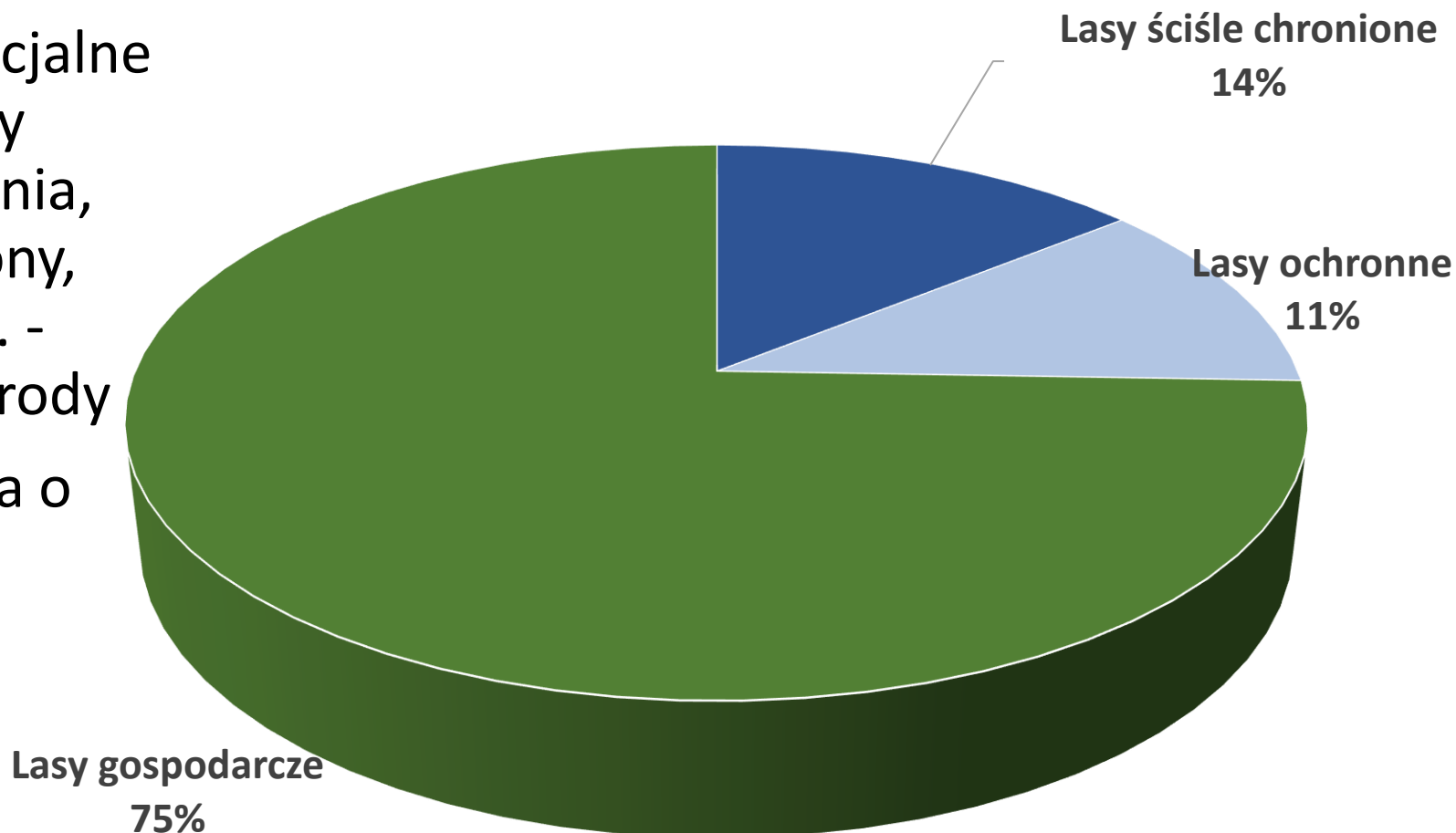

Ponadto zasoby leśne można scharakteryzować na podstawie składu gatunkowego i rozmieszczenia lasów według klas wieku i jakości. Lasy estońskie są stosunkowo stare, a rozkład wiekowy drzewostanów jest nierównomierny.

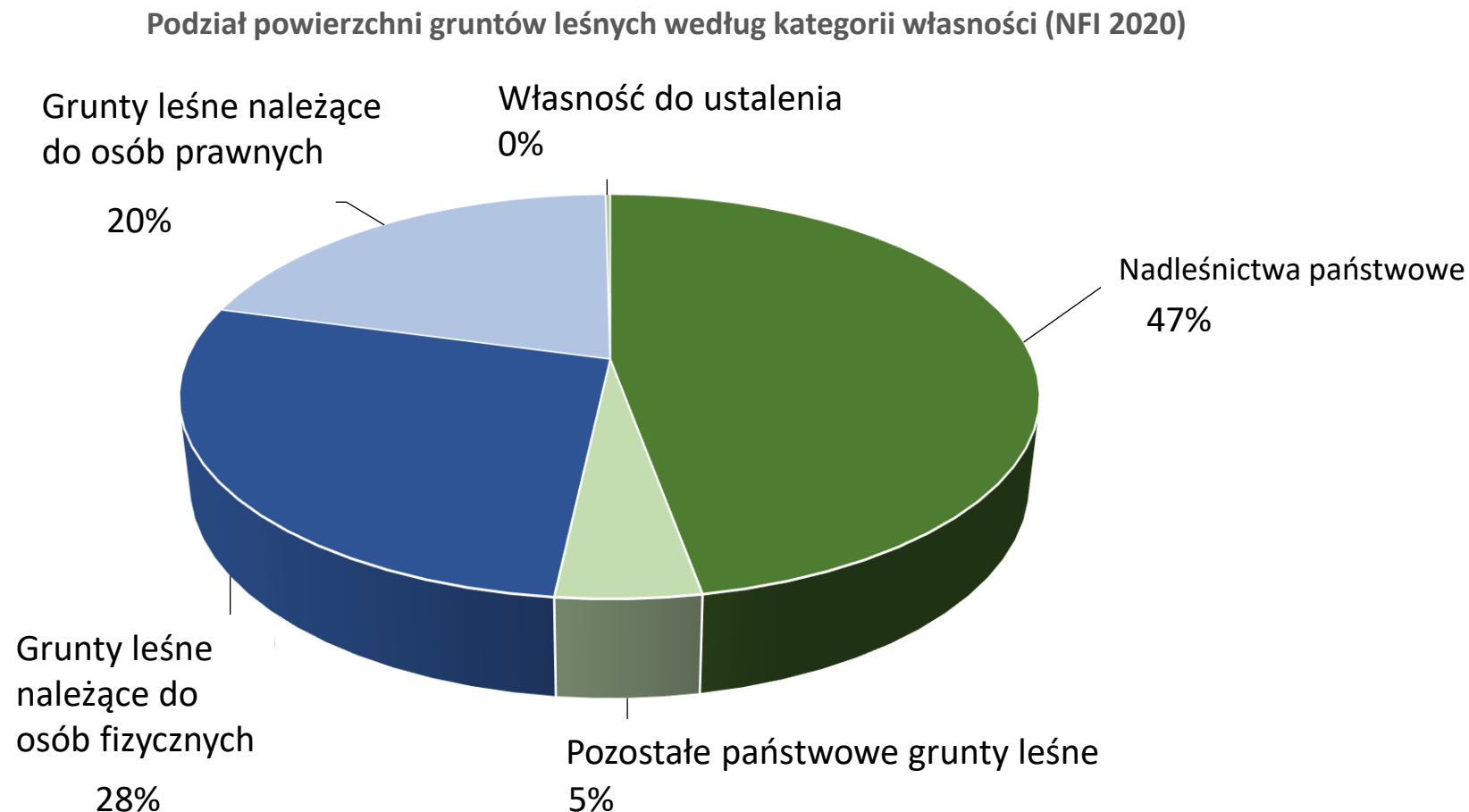
Jak duża część lasów podlega ochronie?

- Różne strefy ochronne: rezerваты przyrody, specjalne strefy zarządzania, strefy ograniczonego zarządzania, specjalne obszary ochrony, lasy chroniące wodę itp. - Ustawa o ochronie przyrody
- Ustawa o lasach, Ustawa o planowaniu, Ustawa o ochronie dziedzictwa kulturowego, Kodeks budowlany

Kto jest właścicielem lasów?

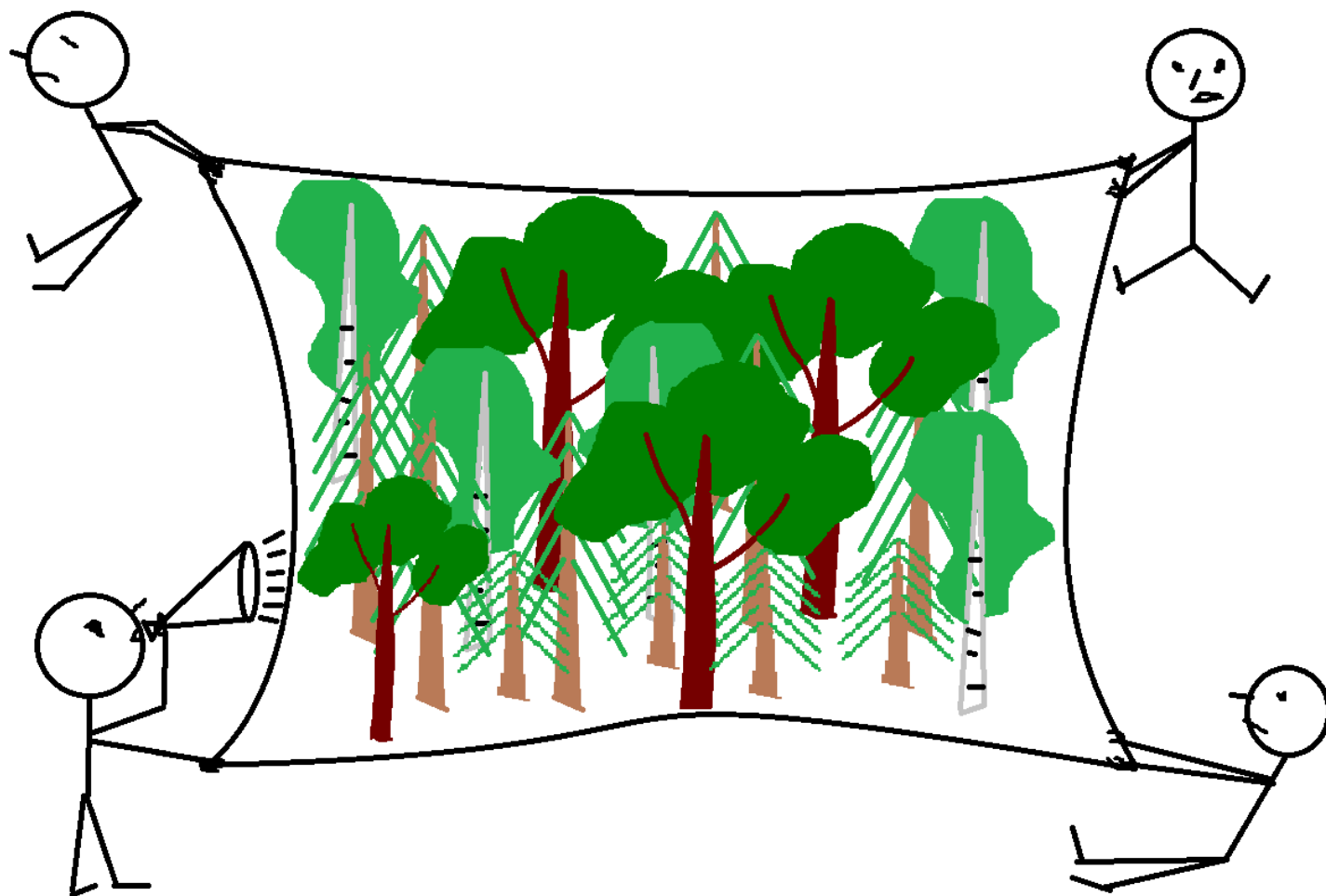
- Państwo a właściciele prywatni: podział bliski 50/50
- Od lat 90. XX w. prowadzono restytucję i prywatyzację - nawet w 2010 r. własność ok. 15% powierzchni leśnej była nieokreślona

- W Estonii jest ponad 100 000 osób fizycznych, które są prywatnymi właścicielami lasów.
- Najnowsza reforma gruntowa rozpoczęła się na początku lat 90-tych, co oznaczało, że dawne grunty prywatne (sprzed II wojny światowej) zostały zwrócone prawowitym właścicielom lub ich spadkobiercom (restytucja).
- Oprócz restytucji przeprowadzono również prywatyzację
- . Wcześniej 60% lasów należało do państwa, a 40% do gospodarstw kolektywnych, nie istniała własność prywatna.
- Proces reformy był bardzo długotrwały, a w jego trakcie lasy objęte restytucją i/lub prywatyzacją nie były zarządzane zgodnie z ustaleniami.
- Na przykład szacuje się, że w 1997 roku około 1/3 gruntów leśnych nie była zarządzana w ogóle ze względu na reformę. Nawet w 2010 r. około 330 tys. ha (ok. 15%) powierzchni leśnej (wliczając w to obszary ściśle chronione) nadal pozostawało nieokreśloną własnością, a tym samym nie było zarządzane.
- Proces ten został prawie zakończony dopiero w ostatnich latach. Należy również pamiętać, że brak gospodarki leśnej nie oznacza, że lasy te są całkowicie naturalne i mają wysoką wartość przyrodniczą.
- Lasy naturalne zostały wydzielone i w większości nie zostały sprywatyzowane.

Czasy
współczesne...

Dyskusje na temat lasów i leśnictwa

- Zainteresowanie opinii publicznej pozostaje wysokie
- Polityka leśna jest zorientowana na zaangażowanie społeczeństwa
- Interwencja międzynarodowa, zwłaszcza Unii Europejskiej, jest coraz silniejsza
- Kwestie kluczowe: wielkość wyřębu i wartości ekologiczne, wpływ lasów na łagodzenie zmian klimatycznych i adaptację do nich, a także adaptacja lasów do zmian klimatycznych, wykorzystanie drewna w energetyce. Coraz więcej uwagi poświęca się wartościom społecznym i kulturowym, lasy wspólnotowe - zobowiązania wobec właścicieli, ale prawa dla wszystkich

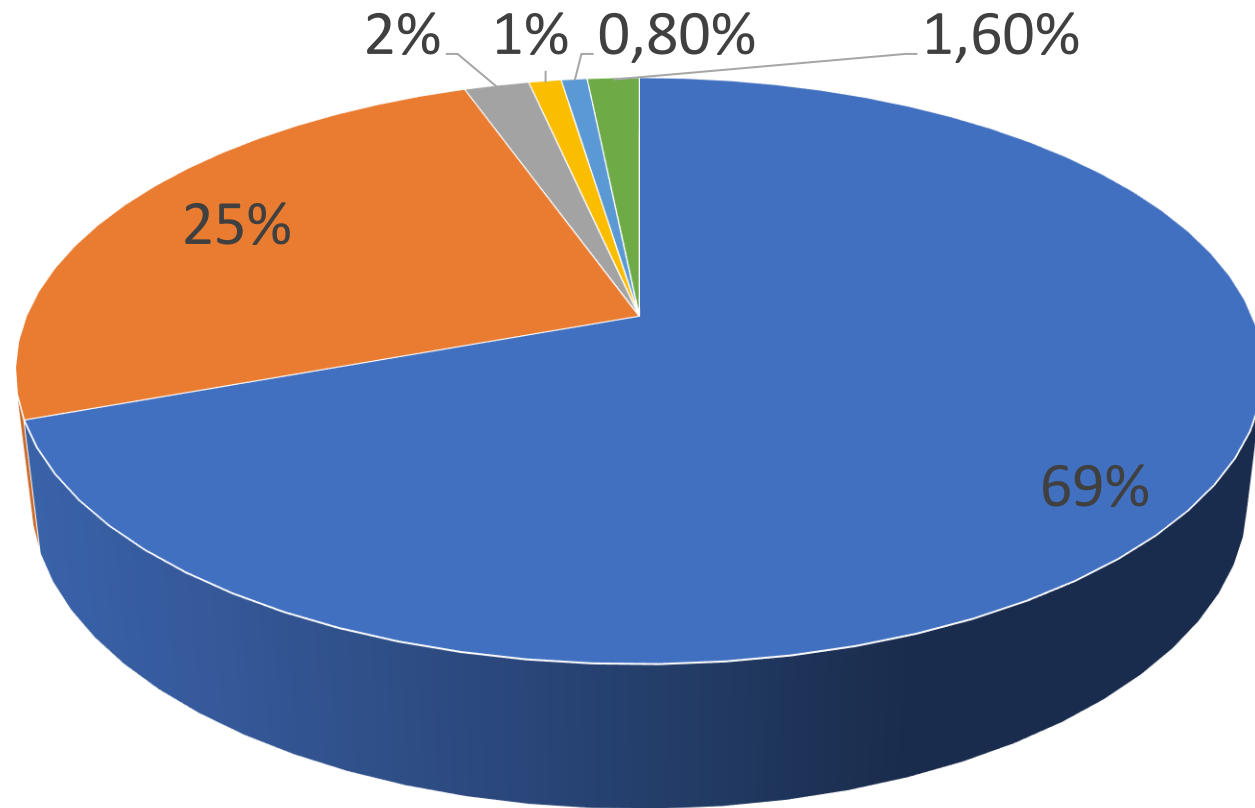

Wartości i obowiązki związane z lasem,
czyli dlaczego las jest tak ważny dla Estończyków

- Po upadku Związku Radzieckiego, Estonia odzyskała niepodległość w 1991r.
- Estończycy bardzo cenią swoją wolność. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze stanowi istotny element ich tożsamości narodowej.
- Rodowici Estończycy stanowią obecnie niecałe 70% populacji.
- Ich przodkowie zamieszkiwali tereny dzisiejszej Estonii już 9000lat temu.

Demografia Estonii

■ Estończycy

■ Rosjanie

■ Ukraińcy

■ Białorusini

■ Finowie

■ inni

Dla właścicieli ziemskich wolność oznacza możliwość gospodarowania i ochrony lasów. (Grunty nie są już upaństwowione, tak jak miało to miejsce w Związku Radzieckim).

Obecnie w Estonii jest ok. 100 000 właścicieli lasów prywatnych.

Średnia powierzchnia pojedynczego lasu prywatnego to 5ha.

20 lokalnych stowarzyszeń właścicieli leśnych z ok. 8 000 członków

Największe sieć właścicieli lasów prywatnych to EEML (Estonian Forest Owners Association) – łącznie 400 000ha lasów co stanowi 40% wszystkich lasów prywatnych.

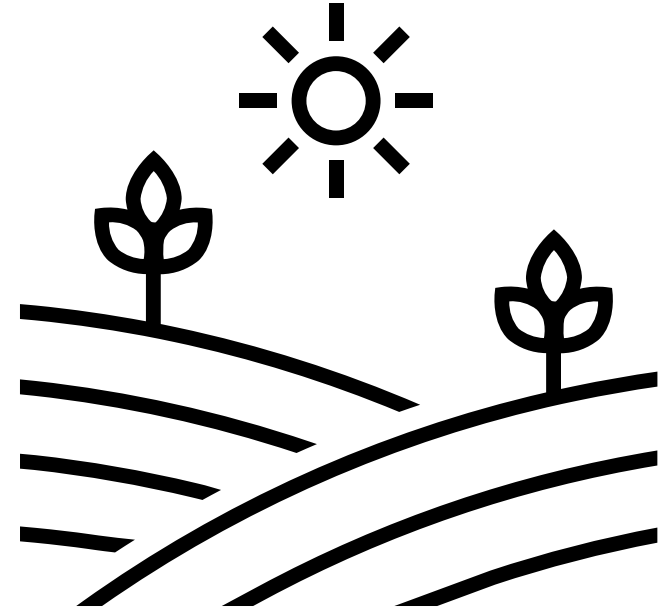

W Estonii powierzchnia lasów wzrosła 1,5 raza w ciągu ostatnich 70 lat, obejmując łącznie 51% powierzchni kraju.

Doprowadziły do tego nie zmiany w prawodawstwie, a przekształcenie systemów rolniczych oraz drobne nieścisłości w raportach składanych Moskwie, w czasach Związku Radzieckiego.

Definicja lasu zawarta w ustawach o środowisku oraz o lasach, jasno określa, iż dawne użytki zielone, pola uprawne lub łąki, które w wyniku naturalnej sukcesji zostały zadrzewione, są klasyfikowane jako lasy.

Tereny te nie mogą zostać ponownie przekształcone w tereny definiowane jako pola uprawne czy zadrzewione łąki. Nie ma obowiązku informowania właściciela o zmianie klasyfikacji jego gruntu.

Ochrona lasów

Ochrona bierna (zabraniająca szeregu działań) jest obecnie formą dominującą w Estonii.

Gatunki wymienione jako rzadkie są automatycznie chronione wszędzie tak, gdzie występują. Jeśli zostaną zlokalizowane w lasach prywatnych, to dana część terenu jest automatycznie objęta ochroną, o czym zazwyczaj prywatni właściciele nie są powiadamiani. Wiąże się to z licznymi restrykcjami w użytkowaniu danego obszaru.

❖ 25% lasów objętych
ochroną ustawową

❖ 14% lasów objętych
ochroną ścisłą (brak
jakiegokolwiek
ingerencji)

❖ 2% starodrzewów

Las, dobrem wspólnym

Estończycy, mają głębokie poczucie obowiązku dbania o swoją ziemię. Uważają, że to ludzie należą do ziemi, a nie ziemia do ludzi.

Przekonania te przejawiają się w Maausk (The Faith of Earth) – Wiara w Ziemię, która uznawana jest za „estońską religię”, do której przynależność deklaruje w sondażach niemal 60% Estończyków.

Estończycy już w czasach starożytnych kultywowali przyrodę – święte skały, drzewa i gaje. Stąd też wszechobecny szacunek, nawet dzisiaj, dla natury.

Właściciele lasów dobrowolnie chronią drzewa

Święte drzewa, nie były prawnie chronione, ale właściciele gruntów dbali o nie i nie wycinali drzew oznaczonych krzyżem. Święte miejsca były i są znane okolicznym społecznościom, a wiedza na ich temat przekazywana jest z pokolenia na pokolenie

Obecnie święte drzewa, gaje oraz lasy mapowane są informatycznie, aby wiedza na temat ich lokalizacji została zachowana.

Zaufanie i autonomia – czyli nadzieje na przyszłość

Obecnie główne działania ochronne lasu są zależne od rządu estońskiego.

Toczy się jednak szeroka debata publiczna, aby pozwolić na większą swobodę właścicieli gruntów i włączenie ich do podejmowania ochrony czynnej.

Czy zaufanie i większa autonomia mogą przynieść pozytywne rezultaty?

Kilka przykładów działań podejmowanych przez właścicieli lasów prywatnych, z własnej inicjatywy:

1. Stworzenie prywatnej szkółki rzadkich roślin i drzew, w swoim lesie. Rośliny, sadzone były potajemnie, aby las nie został objęty rządową ochroną bierną, co uniemożliwiłoby jakąkolwiek ingerencję.
2. Celowe nawiercanie drewna opałowego, w celu stworzenia sprzyjających warunków dla dzikich pszczół i innych owadów.
3. Grodzenie terenów elektrowni słonecznych w celu ochrony gniazdujących tam ptaków, przed lisami i innymi drapieżnikami.
4. Nie ingerowanie w żeremia i zalewiska tworzone przez bobry w ponad 40letnim drzewostanie olszowym. (Bóbr nie jest chroniony w Estonii)

Dziękuję za uwagę!